

7. Моральне виховання. – Харків : Освіта, 2000.
8. Огірко О. Християнська етика / О. Огірко. –
Л., 2004.

9. Сухомлинська О. В. Духовно-моральне
виховання дітей і молоді: загальні тенденції й індивідуальний пошук / О. В. Сухомлинська. – К., 2006. –
43 с.

Дата надходження до редакції: 10.11.2014 р.

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ОФЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ КОНТЕКСТ»

УДК 378.14

Надія ВАСИЛЕНКО,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри методології та управління освітою
Вінницького ОПОПП

СИСТЕМА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ЯК ІНДИКАТОР ЯКОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВІМІРУ

У статті виявлено основні тенденції оновлення
правових, традиційних підходів до розвитку освіти в
Україні. Обґрунтовано сучасні підходи їх вирішення
в системі післядипломної освіти.

Ключові слова: законодавча база, розвиток
освіти в Україні, концепція, профільне навчання

В статье выявлены основные тенденции обновления
правовых, традиционных подходов к развитию
образования в Украине. Обоснованы современные
подходы их решения в системе последипломного
образования.

Ключевые слова: законодательная база, развитие
образования в Украине, концепция, профильное
обучение.

*Article the main tendencies update legal, traditional
approaches to education development in Ukraine.
Grounded modern approaches for their solution in post-
graduate education.*

Key words: legal framework, the development
of education in Ukraine, concept, specialized
education.

Постановка проблеми. МОН України головним своїм завданням вбачає подальшу роботу над вирішенням проблем, пов'язаних із низькою якістю освіти, малоефективним управлінським апаратом, корупційними практиками в управлінському та навчальному процесах, відірваністю вищої освіти від науки, низьким рівнем оплати праці освітян та науковців, необхідністю скорочення мережі навчальних закладів, недостатнім зв'язком освіти і з ринком праці (Звіт МОН України за 100 днів роботи).

Зважаючи на вищевикладене, **мета даної статті** – розглянути, яким чином МОН розв'язуватиме означені питання, проаналізувати практичні кроки розвитку освіти в Україні, зокрема в умовах упровадження профільного навчання в старшій школі, а також окреслити завдання навчальних закладів післядипломної освіти.

Аналіз вирішення поставленої проблеми. Міністерство освіти і науки України запропонувало низку документів. Один із них – новий проект Концепції профільного навчання в старшій школі (далі – профільна Концепція), який, до речі, не був ним прийнятий у вересні цього року [3]. Прикро, однак слід відмітити, що МОН не є дієвим тактиком щодо профільного навчання. На нашу думку, цим Міністерство засвідчило, що воно не впевнене у своїх діях та відтермінувало вирішення проблеми профільного навчання на невизначений термін, що в сучасних умовах розвитку освіти в Україні – неприпустимо. Будь-яка Концепція завжди визначає стратегію та специфіку дій. На наш погляд, Концепція профільного навчання в старшій школі (проект 2014 р.) далеко не нова, як і питання, що розглядається. Варто зауважити, що вона посилила концептуальні засади попередніх концепцій профільного навчання в старшій школі (1993, 2009, 2013 років) і навіть внесла деякі уточнення щодо права вибору навчальним закладом варіантів профільного навчання. Узагалі для користі справи, на нашу думку, Концепцію (новий проект 2014 року) можна взяти за основу підготовчої роботи близької перспективи розвитку профільної освіти на 2014-2018 роки. Розглянемо це питання покроково.

Крок I. Концептуально Міністерством освіти і науки України 2019-2020 навчальний рік визначено роком упровадження профільного навчання в старшій школі всіх типів ЗНЗ.

На жаль, кожне нове керівництво МОН намагається внести своє бачення проблеми, погіршуючи цим самим умови впровадження профільного навчання в старшій школі. Жодна попередня профільна Концепція, зокрема і новий проект (2014 р.), не вивчила думку держави, наприклад, у питаннях: іншого механізму оплати праці педагогів, у тому числі й систему заохочення (навчальне навантаження, у тому числі і в умовах дистанційного та індивідуального навчання), керівників ЗНЗ (особливі умови їх атестації та атестації навчального закладу за умови забезпечення високих результатів якості освіти); матеріально-технічної бази сучасного навчального закладу, зокрема і дистанційного навчання; гарантій перманентної підготовки педагогів та їх керівників до профільного навчання в умовах післядипломної освіти. Також хотілося б відчути (а не просто прочитати в тексті профільної Концепції) роль МОН, обласних та міських департаментів у створенні сучасних умов науково-

во-методичного супроводу профільного навчання в старшій школі.

Крок II. Створення законодавчої бази розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, зокрема і профільного навчання. Звертаємо увагу всіх зацікавлених в обговоренні цього питання до чинної бази розвитку освіти 11-річної школи, визначеній Законом України «Про освіту» (№ 2442 від 10.07.2010 р.), зміні якого знайшли своє відображення в Базовому компоненті дошкільної освіти (наказ МОН України № 615 від 22.05.2012 р.), Державному стандарті початкової загальної освіти (постанова Кабінету Міністрів України № 462 від 20 квітня 2011 р.), Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти (постанова КМ України № 1392 від 23 листопада 2011 р.), Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (указ Президента України від 2013 р.) та ін., які закріпили європейський вимір освіти в умовах компетентнісного підходу та впровадження профільного навчання в старшій школі всіх типів ЗНЗ.

Законодавча база стосовно підготовчого переходу до європейського змісту, зокрема і профільного навчання в ЗНЗ, є теоретично унормованою. Підтвердженням цього є Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [1].

Концепція профільного навчання (проект) ураховувала європейський досвід розвитку освіти, який передбачає, що сучасна освіта є профільною та відображає специфіку розвитку кожної конкретної держави. Зміст профільної освіти в навчальному закладі визначається типовими навчальними планами, які, до речі, мають інваріативні та варіативні складові. Інваріативна складова передбачає фіксовану кількість обов'язкових навчальних предметів (для прикладу, у європейських школах вона має від 3 до 8 предметів).

У Концепції профільного навчання в старшій школі (проект 2014 року) пропонується 10 обов'язкових фіксованих предметів, які повинні забезпечити якісний профільний рівень навчання учнів 10-11 класів. Ефективність цього рішення покаже практика.

Варіативна складова визначає широкий спектр спецкурсів, факультативів, гуртків, що забезпечує та пропонує навчальний заклад для вибору учням та їх батькам. Вона складається з обов'язкової та вибіркової частини, право вибору яких, в основному, надається навчальному закладу.

Держава повинна гарантувати наявність варіативної складової в кожному навчальному закладі, гарантом цього є МОН України. Ці механізми в профільній Концепції взагалі не відображені.

Крок III. Профільне навчання повинне задовольняти потреби громади, учнів та батьків, а навчальний заклад – надавати їм освітню послугу (за рахунок бюджетних, позабюджетних та інших коштів), які обов'язково передбачають зміни та потреби державного ринку.

Означена теза у профільній Концепції взагалі не відображена. Вона дозволяє осучаснити принциповий підхід для освітньої шкільної системи впровадження профільного навчання, але тільки на близькій перспективі (на період до 2019 року). Профільна Концепція не забезпечує перспективу розвитку профільної школи на майбутнє та передбачає інший стратегічний документ.

Крок IV. На часі обговорення проекту Концепції розвитку освіти на 2015-2025 роки. Документ буде схвалено після процедури громадського обговорення [2].

Виклад основного матеріалу. Проект Концепції розвитку освіти на 2015-2025 роки (далі – Концепція) передбачає нову структуру, в тому числі 12-річний термін навчання (за схемою 6+3+3) [1]. Однак без вирішення представлених вище питань зміни в якості освіти не відбудуться. Цю думку підтверджують і результати дослідження журналу «Фокус» та ТСН (2014 р.), які визначили 50 кращих шкіл України, що мають профільне спрямування. Ці навчальні заклади працюють за рівнями профільного та поглиблена навчання, мають ціннісну місію, високий рівень якості освіти та забезпечують рівний доступ до якісної освіти. Проте більшість педагогічних і батьківських громад розглядають упровадження профільного навчання насамперед як продовження навчання ще на один рік, а як наслідок – відчувається їхня негативна думка.

Ураховуючи оновлення змісту проекту Концепції розвитку освіти на 2015-2025 роки, передбачається відповідальність навчального закладу за право вибору ним варіанта профільного навчання. Цей процес потребує і часу (для кожного ЗНЗ він різний), і професійних знань, і управлінських умінь та особистісних якостей усіх учасників означеного процесу. Це – не лише колективна творча праця, а й особливе мистецтво, результат якого залежить від якісного виконання кожним учасником своєї ролі, досягнення того, щоб це було справою кожного члена педагогічного колективу, щоб усім його учасникам працювалося цікаво і легко, з користю для себе та інших. Однак найголовніше – цей процес потребує нового вчителя, якого ніхто не навчає, не готовує, і який працюватиме в сучасній школі уже з 2015-2016 навчального року. Проте сьогоднішній учитель ще не усвідомлює не лише своєї нової ролі, а й нової ролі «іншого» учня.

Проект Концепції передбачає такі основні напрями розвитку освіти в Україні:

- приведення структури освіти у відповідність із типовими європейськими нормами, зокрема врегулювання питання загальної тривалості навчання в школі (12 років) та тривалості навчального року;

- перехід з одного рівня освіти на інший має здійснюватися лише із застосуванням зовнішнього незалежного оцінювання. Результати ЗНО при переході з I на II ступінь освіти будуть враховуватися лише для моніторингу якості, з II на III – для диференціації подальшої освітньої траекторії: професійна школа, професійний ліцеї, академічний ліцеї, гімназія тощо. Концепція пропонує передбачити з 2017 року повний перехід старшої школи на профільну підготовку, включаючи створення нових типів навчальних закладів III ступеня;

- реформування системи підготовки та перепідготовки педагогічних, управлінських кадрів в освітньому секторі та забезпечення високих соціальних стандартів для працівників освітньої сфери. Концепція пропонує запровадити нові програми підготовки адміністраторів із питань менеджменту і лідерства в педагогічних вищах;

- розроблення норм, стандартів, процедур атестації педагогічних працівників;

- упровадження стажування педагогічних пра-

цівників у навчальних закладах поза місцем постійної роботи [2].

Також буде демонополізовано та урізноманітнено систему післядипломної педагогічної освіти, запроваджено ваучер професійного розвитку вчителя, що дає змогу забезпечити самостійний вибір місця підвищення кваліфікації.

Упродовж 2015-2020 років пропонується запровадити комплекс заходів, спрямованих на системне заохочення наукової та професійної активності викладачів, їх міжнародної та внутрішньої академічної мобільності, розширення практик творчих відпусток та стажування, у тому числі й за кордоном; запропоновано змінити систему оплати праці вчителів та керівників шкіл, відмовившись від «поурочної» оплати праці вчителів, перейти на оплату повного робочого дня вчителя, здійснити поетапний перехід до нової системи оплати праці педагогів, яка міститиме стимулюючу складову.

Проект Концепції передбачає реорганізацію системи управління, фінансування та менеджменту освіти шляхом децентралізації, deregуляції, запровадження інституційної, академічної та фінансової автономії навчальних закладів, дотримання принципу відповідальності навчальних закладів за результати освітньої та виховної діяльності [2].

Однак Концепція розвитку освіти на 2015-2025 роки все більше змушує замислитися стосовно того, що дасть нам ця концепція. Було б дивно, якби зміни, які пронизують сьогодні все наше життя, не торкнулися системи післядипломної освіти, особливо підготовки вчителя та його підвищення кваліфікації в системі ППО. Розвиток сучасної освіти в Україні на сьогодні, на думку науковців, являє собою традиційну систему, яка в основному торкається чотирьох аспектів: ролі вчителя та учня, навчальних програм, системи оцінювання та педагогіки. Формування означених ролей – мобільне науково-методичне завданням ППО. Чомусь МОН України знову не вбачає у вирішенні цього питання ролі навчальних закладів ППО, адже вони готові вирішувати їх на професійному рівні. Крім того, збереження найкращих традицій системи післядипломної освіти педагогічних та керівних кадрів – це головне завдання МОН України.

Стосовно змін, то в загальному вигляді вони представлені наступним чином:

Роль учителя. Учитель вже не є «мудрецем на сцені» та єдиним джерелом знань у класі. Сьогодні він – тренер, наставник та помічник, який спрямовує своїх учнів до нових відкриттів.

Роль учня. Змінюється і роль учнів. Вони вже не пасивні слухачі, чия роль обмежується споживанням того, що їм пропонують інші, а перш за все, активні учасники процесу створення та спільнога використання знань.

Навчальний план. У традиційній системі навчання існував «единий рецепт» для всіх, який спирається на одні й ті ж підручники та методичні посібники. Сучасні програми більш різноманітні, диференційовані та мають безліч найрізноманітніших джерел.

Педагогіка. Педагогіка – це дзеркало, в якому відображаються представлені вище зміни. Навчання сьогодні будеться не навколо особи вчителя, а навколо особи учня. Помилки тепер вважаються «здорою» ознакою процесу навчання, а погана

поведінка – можливістю для розвитку, яку можна коригувати за допомогою зусиль групи.

Оцінка. Оцінка на сьогоднішній день – це не порожній запізнілій показник. Зокрема використовується нормативне оцінювання діяльності учнів, завдання якого – щодня слідкувати за результатами діяльності учнів, а не оцінювати рівень їх знань постфактум.

Утім, не все можна застосувати до нашої дійсності. Так, якщо говорити про останній пункт, який стосується емоційного та соціального розвитку, то для нас це не новинка. Багато років навчання і виховання в Україні були тісно пов'язані між собою, що, без сумніву, є великом плюсом для освіти. Мабуть, у ситуації, коли на місце старих істин і методів приходять нові, нам залишається побоюватися одного – щоб у вирі подій та гонитви за новизною випадково не втратити того, що завжди було нашою гордістю [8].

Усвідомлення тези, що «*в найближчі 10-20 років навчання поступово переходитиме в онлайн-режим і вчитися доведеться все життя*», передбачає багато змін. Так, О. Туліна пропонує десять головних змін в освіті майбутнього, які повинні забезпечити навчальні заклади, зокрема й ІППО:

1. Шкільна партя – в минулому.
2. Бум міні-шкіл і домашніх учнів.
3. ВНЗ втратять монополію на знання.
4. Залишаться лише елітні вищі.
5. Навчальний «індпошив» і нові формати.
6. Оцінок більше не буде.
6. Навчання в режимі «24/7».
7. Учителі перетворяться на наставників.
8. У навчальний процес буде впроваджено нові it-рішення.

9. Полювання за талантами [6].

Як засвідчило опитування студентів, топ-менеджерів і аналітиків, проведене рядом компаній, зокрема Head Hunter, у найближчі 5-7 років найбільш затребуваними стануть такі напрями підготовки, як робототехніка, штучний інтелект, 3D-проектування, доповнена і віртуальна реальність, хмарні технології, біоінформатика, інформаційні технології у медицині й освіті та ін. У зв'язку з цим у найближчому майбутньому з'являться такі нові професії, як, наприклад, інженер 3D-друку, архітектор віртуальної реальності, дизайнер онлайн-курсів і навіть дизайнер ГМО.

Представлений вище прогноз розвитку освіти дає підстави зауважити наступне: *як би ми не ставилися до підготовки та перепідготовки керівних і педагогічних кадрів для середньої школи у системі післядипломної освіти, вони повинні здійснюватися мобільно, враховуючи перспективи розвитку світової освіти до 2030 року* [7].

Як підтвердження цієї думки, наведемо наступні матеріали. «Комерсант» наводить результати дослідження «Перспективи розвитку освіти до 2030 року», підготовленого експертами Всесвітнього саміту з інновацій у сфері освіти. Дослідження спирається на результати опитування, яке проводилося з 3 по 30 червня 2014 р. серед учасників Всесвітнього саміту з інновацій у сфері освіти (WISE). В опитуванні брали участь 650 експертів WISE, що представляють освітній сектор, НКО, державні відомства і великі компанії. Опитані зійшлися на думці, що вже в найближчі роки звичну систему освіти «очікують

кардинальні зміни» [5].

Більшість експертів зауважили, що традиційний підхід, коли для всіх учнів передбачений стандартний навчальний план, «вичерпав себе». 83% учасників опитування впевнені, що вже незабаром процес навчання стане більш індивідуалізованим. На їхню думку, повністю зміниться і роль учителя-лектора. Оскільки вчитель не може зрівнятися з інтернет-енциклопедіями, в найближчі роки він трансформується в наставника, «організатора навчання», який допомагатиме молоді самостійно шукати необхідну інформацію.

Професор Американського університету Джон Махаффі, наприклад, зазначив: «Бібліотекар не зобов'язаний знати вміст усіх книг. Так і вчителі – вони будуть з'ясовувати потреби, інтереси і цілі своїх учнів та допомагати у їх реалізації». У свою чергу екс-прем'єр-міністр Австралії Джулія Гіллард зауважила, що «аудиторні заняття перетворяться на загальні обговорення, під час яких учні зможуть обмінюватися ідеями та думками під керівництвом досвідченого організатора».

Зміниться і сама школа – в освіті стануть активно використовувати онлайн-ресурси та технології мережевого спілкування. У зв'язку з цим ад'юнкт-професор Міжнародної бізнес-школи Хульта професор Язар Джаррар упевнений, що «місцеві та глобальні соціальні» освітні мережі дозволять об'єднати учнів, вчителів та репетиторів, онлайн-контент із джерелами знань і навіть роботодавців» [8].

Роль шкіл полягатиме в забезпеченні якості, контролі дотримання стандартів та організації процесу навчання, зокрема і профільного навчання.

Крім того, експерти відзначають, що в традиційній школі є важлива цінність – вона не просто дає знання, а й допомагає в спілкуванні. Всі опитані погодилися з обов'язковістю безпосереднього контакту для комплексної освіти.

Професор Школи освіти, комунікації та мовознавства при університеті Ньюкасла (Велико-Британія) Сугата Мітра запевнив: «Освітній заклад майбутнього перетвориться на «кособистісний простір, в якому процес навчання вестиметься самими учнями».

Очікується, що англійська мова стане міжнародною мовою освіти подібно до середньовічної латині. У зв'язку з цим лінгвіст і філософ Ноам Хомський із цього приводу зауважує: «Можливо, що з посиленням впливу Китаю на міжнародній арені китайська мова стане конкурентом. Однак це перспектива далекого майбутнього, поки ж домінуватиме англійська мова» [7].

Державні кошти перестануть бути головним джерелом фінансування освіти, зокрема старша школа і ВНЗ фінансуватимуться приватними компаніями. Навчальні плани будуть складатися з урахуванням здатності до працевлаштування, що, побоюються експерти, неминуче «поставить під сумнів необхідність вивчення деяких дисциплін». У зв'язку з цим директор Інституту освітньої політики «Еврика» О. Адамський заявив журналістам газети «Комерсант» наступне: «Я погоджуся з думкою, що ключовими змінами в освіті стануть індивідуалізація, зміна основного джерела знань і компетенцій з учителя на онлайн-простір. При цьому найважливішими результатами освіти стануть особисті нави-

чки, тоді як академічні знання відійдуть на другий план». Експерт упевнений, що глобальні міжнародні тенденції матимуть серйозний опір: «Ми спостерігаємо тотальну централізацію управління і ресурсного забезпечення – аж до уніфікації підручників та освітніх програм».

У свою чергу МОН України так прокоментувало означене дослідження: «В сучасному світі знято основне обмеження для освіти, яке було актуальним ще 20-25 років тому, – доступ до інформації. Сьогодні трансляція жорстко зафікованого обсягу знань за підручниками віходить у минуле» [5].

Висновки. Таким чином, на сьогоднішній день ми маємо можливість у системі післядипломної освіти сфокусуватися на важливому для педагогів завданні – навчити їх користуватися інформацією. Завдання педагога в такій ситуації – забезпечити правильне формування уявлення стосовно навчання особистості за відповідними галузями знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : – <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>.
2. Концепція розвитку освіти на 2015-2025 роки [Електронний ресурс] : проект. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/ua/messages/39066-mon-proponue>

na-gromadske-obgovorennya-proekt-konseptsiyi-rozvituks-ovsiti-ukrayini-na-period-20152025-rokiv.

3. Концепція профільного навчання в старшій школі [Електронний ресурс] : проект – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/pr-vidil/1312/1390288033/1402388614/>.

4. Перевернутый класс как организация личностно ориентированного подхода в образовании [Электронный ресурс]. – Санкт-Петербург, 2013. – Режим доступа : <https://prezi.com/ghqzf6hryi9n/presentation/> Источник: Usergeneratededucation.

5. Перспективи розвитку освіти до 2030 року: результати дослідження [Електронний ресурс] // Комерсант. – Режим доступу : http://otherreferats.allbest.ru/journalism/00040706_1.html.

6. Туліна О. Керівник та керівна діяльність: поняття, сутність, структура та функції [Електронний ресурс] / О. Туліна. – Режим доступу : <http://kds.org.ua/presentation/kerivnik-ta-kerivna-diyalnist-ponyatty-sutnist-struktura-ta-funktsii>.

7. Хомський Ноам. 10 способів маніпулювання людьми за допомогою ЗМІ [Електронний ресурс] / Ноам Хомський. – Режим доступу : <http://vk.com/public42879122>.

8. Educational Technology and Mobile Learning [Electronic resource]. – Available from : <http://www.educatorstechnology.com/>.

Дата надходження до редакції: 21.11. 2014 р.

УДК 004, 378

Ольга ВОРОН,
старший викладач кафедри
управління освітою Рівненського ОППО,
магістр управління навчальним закладом

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК ЗАГАЛЬНОНАУКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті виділено значущість інформаційної культури як основи професійної діяльності педагога, аналізується сутність поняття як загальнонаукової та педагогічної проблеми.

Ключові слова: інформаційна культура педагога, підходи, технології, інформаційне освітнє середовище.

В статье определена значимость информационной культуры педагога, анализируется сущность понятия как общенаучной и педагогической проблемы.

Ключевые слова: информационная культура педагога, подходы, технологии, информационная образовательная среда.

Meaningfulness of informative culture as bases of professional activity of teacher is distinguished

in the article, essence of concept as a scientific and pedagogical problem.

Key words: informative culture of teacher, approaches, technologies, educational infomedia.

Суспільство поступово приходить до розуміння необхідності розвитку інформаційної культури як важливого соціального замовлення, однією за складових якого є підготовка учнів до швидкого сприйняття й опрацювання великих обсягів інформації, озброєння їх сучасними засобами та технологіями діяльності. Концептуальні положення щодо зростання ролі інформації знайшли відображення у Законах України «Про інформатизацію», «Про захист інформації в автоматизованих системах», «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про Національну програму інформатизації» та ін. Це актуалізує проблему управління розвитком